

MOKSLINIS GYVENIMAS

ISTORIKAI MOKSLINĖJE KONFERENCIJOJE „VILNIAUS GAONAS IR ŽYDŲ KULTŪROS KELIAI“

1997 m. rugsėjo 9–12 d. Vilniuje buvo labai iškilmingai ir įspūdingai paminėtos žydų išminčiaus ir filosofo Vilniaus Gaono Elijahu 200-osios mirties metinės. Iš jubiliejinių renginių bene svarbiausias akordas (beje, vykęs be jokių išpuolių) buvo Vilniaus universiteto organizuota mokslinė konferencija „Vilniaus Gaonas ir žydų kultūros keliai“, kurią globojo UNESCO.

Be dviejų plenarinių posėdžių, dar dirbo keturios sekcijos „Vilniaus Gaonas ir judaizmas“, „Vilniaus Gaonas ir žydų kultūra“, „Žydų švietimas ir spauda“ bei „Iš Lietuvos žydų istorijos“ (sekcijos darbą tvarkė prof. Egidijus Aleksandravičius ir doc. dr. Sigitas Jegelevičius).

Prof. E. Aleksandravičius plenariniame posėdyje perskaitė pranešimą „Žydai Lietuvos istoriografijoje“, kuriame pateikė gana išsamią Lietuvos žydų istoriografijos, daugiausia lietuviškos, apžvalgą.

Lietuvos žydų istorijos sekcijoje buvo numatyta perskaityti 9 pranešimus, tačiau du svečiai pranešėjai iš JAV (dr. I. Gottesmanas ir prof. S. Kassowas) neatvyko. Tad pranešimus perskaitė tik du svečiai iš Izraelio universitetų ir 7 lietuviai istorikai.

Abiejų svečių pranešimai buvo susiję su Vilniaus žydų bendruomenės savivaldos problemomis. Prof. Gershomas Baconas pateikė labai įdomų, gražiai sukonstruotą pranešimą „Rubinsteinas prieš Grodzinskį: ginčas Vilniaus rabinatė ir religiniai Vilniaus žydų santykiai 1928–1931 metais“. Lietuvių istorikams iki šiol apskritai visiškai nežinomas klausimas. Dr. Mordechaius Zalkinas pateikė taip pat gana kontraversiškos informacijos pranešimą, lietuvių istorikams teikusį naujumo įspūdį, – „Kas valdė? „Kahalas“ ir „Chevrotas“ Vilniuje XIX a. pradžioje“.

Lietuvių istorikų pranešimai buvo kiek kitokio pobūdžio. Čia buvo ir apžvalginių gana bendro pobūdžio pranešimų, ir bandymų apibendrinti, ir labai įdomios empirikos. Doc. dr. Algis Kasperavičius (Vilniaus universitetas) klausytojus bandė supažindinti su to meto situacija ir perskaitė pranešimą „Vilnius ir Lietuva Gaono laikais“. Tai įdomu. Ypač iš kitur atvykusiems istorikams turėjo padėti įsivaizduoti to meto Gaono aplinkos geopolitinę padėtį. Lietuvių istorikams (o gal ir svečiams?) būtų buvę kur kas įdomesnis pranešimas apie Lietuvos padėtį Europoje Gaono laikais, juolab kad šio pranešimo autorius buvo pajėgus tai padaryti. Bendro pobūdžio pranešimą „Žydų bendruomenė ir Vilniaus magistratas XVIII amžiuje“ perskaitė Danguolė Blažytė (Lietuvos istorijos institutas). Žiupsnelį istorinių įdomybių iš Elijahu jaunystės pažėrė Rimantas Žirgulis (Kėdainių krašto muziejus) pranešime „Gaono jaunystė Kėdainiuose“.

Du likusieji lietuvių istorikų pranešimai turėjo labai daug bendrų sąsajų, nors savo faktūra labai skyrėsi. Prof. Mečislovas Jučas perskaitė pranešimą „Žydų kahalai Lietuvoje XVIII amžiuje“. Mums atrodytų, kad tame pranešime ir žydų istorikams buvo naujos medžiagos. Visiškai naujas savo „faktūra“ (ir žydų istorikams gal netgi netikėtas) buvo Alfonso Tamulyno (Lietuvos valstybės istorijos archyvas) pranešimas „Vilniaus žydų bendruomenės demografinė ir profesinė struktūra (pagal 1784 m. surašymą)“. Šitas pranešimas sukėlė labai gyvą žydų istorikų susidomėjimą (paprastai sekcijos posėdžių metu sėdėdavo apie 20 žmonių). Žydai turi sutvarkę ir išleidę 1764 metų Lietuvos žydų surašymo medžiagą¹, tad visiškai suprantamas jų susidomėjimas A. Tamulyno istorinės demografijos pobūdžio pranešimu, kuriame pateikiama visiškai nauja informacija.

Ir apskritai pastaruoju metu žydų istorikai suinteresuoti, jog lietuviai imtųsi Lietuvos žydų istorijos studijų, bet kartu netiesiogiai siekia mū-

¹ Žr. Stampfer S. The 1764 Census of Lithuanian Jewry and What It Can Teach Us // Papers in Jewish Demography 1993 in Memory of U.O.; Schmelz: Selected proceedings of the Demographic sessions held at the 11th World Congress of Jewish Studies. Jerusalem, June 1993. Jerusalem, 1997. P. 91–121.

siškius nukreipti į Lietuvos žydų lokalinės istorijos tyrimus, nesikišant į bendrąsias visos Lietuvos žydų istorijos problemas, t. y. į tuos dalykus, kurių „faktūra“ maždaug jau yra žinoma. Juos labiau domintų tai, kad mes užsiimtume „reikalingesniais“ empiriniais tyrimais, kauptumėmė mums prieinamą Lietuvoje esančią pirminę dokumentinę informaciją. Tai pasakytina ne tik apie naujausius laikus, bet ir apie ankstesnius amžius.

Mokslinės konferencijos medžiaga bus paskelbta (ko gero, ne tik angliškai, bet ir lietuviškai), tad taps visiems prieinama.

SIGITAS JEGELEVIČIUS